POVRATAK U BUDUĆNOST- OSNOVE SAVREMENE TEORIJE ANALITIČKOG POLJA

Sabina Jahović

Beogradsko psihoanalitičko društvo,
Beograd, Srbija

UDK: 618.9:617.97

Kratak sadržaj

Koncept analitičkog polja je nastao kao plod istraživanja relacionog ver-
teksa u psihoanalizi, od strane francu-
sko-argentinskih analitičara, (Madelei-
ne and Willy Baranger) Madlene i Vilija
Baranžea, tokom šezdestih godina pro-
slog veka.

Autori su došli do zaključka da ana-
litička dijada stvara polje, koje čine dve
osobe koje su neminovno povezane i
komplementarne u analitičkoj situaciji
i koje su uključene u pojedinačne dina-
mičke procese. Iz ove perspektive obje-
kat proučavanja nije sam pacijent, niti
odnos sa analitičarem, već polje anali-
tičke situacije kao produkt jedinstvenih
fenomena i patologija. Teorija polja je u
svojoj osnovi "slaba teorija", jer u sebi sa-
drži veliki prostor za promene, uz svest
o prolaznosti i fascinacije novim i nepo-
znatim. Ukratko, teorija polja je fluidna
teorija, koja teži promenama, pa je kao
takva bila plodno tle za fertilizaciju Bio

novim kompleksim idejama. Zbog pluralnosti jezika, koja je omogućila dijalog heterogene grupe analitičara, ova teorija ponudila je unutar sebe, različita vidjenja savremene psihoanalize, stavljajući akcenat na elemente sanjanja, naracije i dekonstrukcije psihoanalitičkog diskursa. Karakteri koji se pojavljuju nakon interpretacije signaliziraju njeno razumevanje i utiru put narednoj u smislu njene (ne)saturacije i facilitacije koja omogućava-doprinosi psihičkoj promeni. Hajdi Faimberg je povezala funkciju analitičkog slučanja sa Frojdomim konceptom *Nachträglichkeit*-a, koje je definisala kao naknadno davanja značenja i derivirala koncept slušanja onoga što je slušano. Atribut “slaba” teorija, može biti veoma lako transformisan u polju u “tešku praksu”, jer zadaje narcističke rane analitičaru, narušavajući osećanje onipotencije i samodovoljnosti. Fantazija kreirana u bipersonalnom polju postaje autonomna, ima svoje zakone funkcionisanja i nezavisna je od svesne i racionalne kontrole. Analitičar u polju ne može postati pasivni observer onoga što se desava i što ga povremeno frustrira, već mora zauzeti drugu poziciju.

Ključne riječi:

psihoanaliza, teorija polja, intrasubjektivnost, fantazija

UVOD

Koncept analitičkog polja je nastao kao plod istraživanja relacionog verteksa u psihoanalizi tokom šezdestih godina proslog veka, od strane francusko-argentinских analitičara, Madlene i Vilija Baranžea (*Madeleine and Willy Baranger*)^[1].

Osnove analitičkog polja se naslanjaju na geštalt psihologiju i rad Kurta Levina, koje je dalje reformulisao Merlo-Ponti (*Merleau-Ponty*) sa ciljem ustanovljavanja psihologije pojedinca “u situaciji”, što nadalje znači da je čovek sposoban da primeti i razume psihološke činjenice na osnovu njihovog značaja i značenje u kontekstu intersubjektivnih relacija^[2].

Bazične premise i osnove koncepta su dugi niz godina bile poznate samo na području Južne Amerike, zbog lingvističkih poteškoća “transfera” na englesko govorno područje, a možda i zbog problema predstavljanja “stranog”, koji je nosio u sebi potencijal kopernikanskog obrta i drugog pogleda na dotadašnju psihoanalizu.

ŠTA JE “POLJE”?

Autori su došli do zaključka da “analitička dijada” stvara polje, koje čine dve osobe, “koje su neminovno povezane i komplementarne” u analitičkoj situaciji i koje su “uključene u pojedinačne dinamičke procese”. U ovoj situaciji, ni jedan član dijade se “ne može razumeti bez

drugog”, te stoga u analitičkom polju sve postojeće i potencijalne strukture zavise od interakcije između dva učesnika. Iz ove perspektive objekat proučavanja nije sam pacijent, niti odnos sa analitičarem, već polje analitičke situacije kao produkt jedinstvenih fenomena i patologija.

Bezoari i Fero (Besoari and Ferro, 1997)^[3] stavljaju naglasak na organizujuću funkciju nesvesnih fantazija koje čine polje, koje opisuju Barendžeovi, a koje predstavlja bipersonalnu fantaziju koja ne može biti redukovana na klasični koncept nesvesne fantazije kao na primer onu koju opisuje Suzan Ajzaks (Susan Isacs, 1948.) koja je ekspresija instinktivnog života pojedinca. Nesvesna bipersonalna fantazija je formacija nastala preplitanjem projektivnih identifikacija u koje su uključeni i analitičar i pacijent^[4]. Ovakvo nesvesno, generisano u polju, transcendiraju pojedinca i nije limitirano na ono što je dato, već je u nastajanju, pa se tako nanovo konfiguriraju svake seanse^[5].

Teorija polja, je u svojoj osnovi “slaba teorija” jer poseduje veliki prostor za promene, uz svest o prolaznosti i fascinacije novim i nepoznatim^[6]. Ukratko, teorija polja je fluidna teorija, koja teži promenama, pa je kao takva bila plodno tle za fertilizaciju Bionovim kompleksnim idejama, najviše među italijanskim psihoanalitičarima. Na Bionovoj konferenciji u Bostonu, 2009. N. Fero (N. Ferro) je ozvaničio kroz svoj rad sintezu ove dve teorije koje su se uporedo

razvijale nekoliko decada svaka za sebe dajući nove perspektive savremene i buduće psihoanalize^[7].

TEHNIČKE IMPLIKACIJE I INOVACIJE

Zbog pluralnosti jezika, koja je omogućila dijalog heterogene grupe analitičara, ova teorija ponudila je unutar sebe, različita vidjenja savremene psihoanalize, stavljajući akcenat na elemente sanjanja, naracije i dekonstrukcije psihoanalitičkog diskursa. Stoga “polje” ima snažne implikacije na teoriju tehnike: pozicionirajući se blizu relacionih teorija, ona ima značajne tehničke specifičnosti. Ona se odmiče od ideje eksplicitnih “sada i ovde” i posledičnih interpretacija transfera. Time se otvara prostor “potencijalno beskonačnih univerzuma” koji prožimaju polje, ulivaju se vremenom jedno u drugo, što omogućava izranjanje karaktera, nestajanje u dubinu i ponovno pojavljivanje na sceni^[8].

Realnost u polju je virtuelne prirode, a izbor prezentovanih karaktera je signal funkcionisanja polja u datom trenutku. Opažanja u analitičarevom umu su korisne informacije koje služe facilitaciji seanse. One mogu biti ne samo zabeležene kao komentari, već transformisane u slike, fantazije i naracije koje mogu (i ne moraju) biti podeljene sa pacijentom u adekvatno vreme. Komentari, transformacije i eventualne komunikacije nisu

zamena za interpretaciju, već leže jedno uz drugo i na taj način redefinišu njenu poziciju i značaj^[9].

Promene klasične tehnike rezultat su: analitičareve receptivnosti, pažnje koja se pridaje samom kontekstu, transformacije neverbalnih elemenata (ekstraverbalnih i ultraverbalnih), tolerancije dilema što zajedno doprinosi terapeutskim sredstvima zajedno sa kapacitetom za interpretaciju i nadasve interpretativnu modulaciju i oscilaciju^[10]. Pre nego što postane klasična transferna interpretacija ona mora proći dugi put, koji oscilira između visoke i niske saturisanosti transferom i način je dekonstrukcije- konstrukcije funkcije, koja ima za cilj kreaciju narativa. Grotstajn (Grotstain)^[11] naziva “ ansamblom sanjanja” sve funkcije uma koje transformišu proto-senzorealnost i proto-emocije u piktograme, oniričke misli i holograme^[12]. Ove transformacije možemo nazvati alfa funkcijom, oniričkom funkcijom ili kontaktnom barijerom polja koje mogu ići u dva pravca: kao transformacija beta u alfa elemente, koji čine materijal za formiranje “misli sna”^[13], dok druga operacija nakon “dekonstrukcije” zastarelih rađa nove kompozicije. Za razliku od konstruktivne, oniričke funkcije polja “transformacija u halucinozu” svojom izvesnošću blokira polje, njegovu transformaciju i dalji rast.

Evolucija analitičkog koncepta ka bipersonalnoj perspektivi je iznedrila koncept “bastiona” koji u sebi inkorpo-

rira zastoje tokom analitičkog procesa. Koncept “bastion” je deo ideje da je analitički rad spiralni proces, poput Mebiusove trake, bez početka i kraja, mešavina repetitive i nereketive, u kome su prošlost, sadašnjost i budućnost u stalnoj međugri. U teoriji polja “bastioni” ne predstavljaju proste otpore koji se javljaju tokom analitičkog rada, već su njegov neizostavni deo tokom koga se gubi bazična asimetrija analitičkog odnosa. Psihopatološki fenomeni pacijenta, ali i analitičarev kontratrasfer su odgovorni za njihovo postojanje koja rezultira nesvesnom kolizijom između analitičara i pacijenta, stvarajući jedinstvenu, zajedničku fantaziju koja se opire analitičkom radu, koji postaje repetitivan i stereotipan i gde i analitičar i pacijent igraju zamišljene uloge. Danas se može reći da u temeljima “bastiona” leže stvari koje nas plaše jer su ekstremno nerazumljive i dvoznačne, ili one o kojima se nije moglo misliti^[14]. Bastioni se mogu održati kao statične formacije pored kojih se dalje odvija analitički rad, ali mogu i zaposesti polje dovodeći proces do zastoja i kreacije perverzних situacija: pseudoanalize, pseudouvida, osećanja straha, uzbuđenja i u slučaju analitičara neadekvatnih, čak i opasnih izjava o ličnim sposobnostima. U ovim trenucima je potreban “drugi pogled” koji nam omogućava da sagledamo analitičku situaciju kao polje koje uključuje i nas sa pitanjem šta se dešava u polju. Samo na ovaj način je moguće ukloniti

blokade, koje omogućavaju dalji život i pokrete polja što rezultira transformacijama obe strane.

TRANSFORMACIJE, VREME I PROSTOR

Transformacije u polju su posredovane procesom ko-naracije između analitičara i pacijenta, koji postaju “dva autora u potrazi za karakterima” alfabeticizacijom protoemocija i facilitacijom njihove stalne promene^[15,16]. Po Ferou od centralnog značaja je analitičareva sposobnost da uspostavi kontakt sa sopstvenim budnim mislima sna “reverie”, i da ih transformiše u narativ^[10]. Narativni derivati pacijentovih budnih misli sna i alfa elemenata iz kojih se sastoje su podjednako važni. Pacijetova naracija se može posmatrati kao renaracija onoga što se dešava u polju. U ovom slučaju, nema materijala koji je irelevantan za polje. Svi “karakter”, živi, ali i neživi objekti prisutni u narativu, plod su interakcije dva uma, odnosno njegovog matriksa, kreirani su od protoemocija, arhaičnih i fragmentisanih stanja koje naseljavaju i čine polje, sa potencijalom za transformaciju što često predstavlja esencijalni dijagnostički indikator.

Sugestija stavljanja magičnog filtera -“sanjao sam”, pomaže analitičaru u teškom zadatku “žaljenja realnosti” i služi da se pacijentov diskurs uvek sluša i razume kao san (onirički mod), a da je pacijentov odgovor na interpretaciju

takođe san o datoj interpretaciji^[17]. Karakteri koji se pojavljuju nakon interpretacije signaliziraju njeno razumevanje i utiru put narednoj u smislu njene (ne)saturacije i facilitacije koja omogućava psihičku promenu. Hajdi Faimerg (Haydee Faimberg) je povezala funkciju analitičkog slušanja sa Frojdovim konceptom *Nachträglichkeit*-a, koje je definisala kao naknadno davanje značenja i izvela koncept slušanja onoga što je slušano^[18]. Stoga, pacijent uvek sluša i govori iz pozicije diktirane nesvesnom identifikacijom, koja leži u osnovi njegove reinterpretacije analitičareve interpretacije i ćutanja. Na ovaj način je moguće prevazići dilemu gde se nalazi analitičar sa svojom interpretacijom, a gde pacijent sa svojom reinterpretacijom.

Esencijalno za kompleksnost aktuelnog polja, koje je horizontalno po svojoj prirodi, jer živi “sada i ovde”, te da se suplementira ekvivalentnom vertikalnom kompleksnošću, koja u sebi sadrži multigeneracijske aspekte. Na taj način vreme ulazi u analitičku sobu^[8] kroz geometriju postojanja ne samo “unutrašnjeg sveta” i aktuelne analitičke veze već i “istorije” i njenog prenošenja^[19]. Na ovaj način se nalazimo u prisustvu trodimenzionalnih karaktera koji pripadaju različitim vremenima sa potrebom da uđu na scenu analitičkog prostora u formi interpretacije u polju koja je u osnovi transferna interpretacija. Na ovaj način se suočavamo sa kompleksnošću za koju nismo uvek opremljeni.

ZAKLJUČAK

Atribut “slaba” teorija, može biti veoma lako transformisan u polju u “tešku” praksu, jer zadaje narcističke rane analitičaru, narušavajući osećanje onipotencije i samodovoljnosti[20]. Fantazija kreirana u bipersonalnom polju postaje autonomna, ima svoje zakone funkcionisanja i nezavisna je od svesne i racionalne kontrole. Analitičar u polju ne može postati pasivni opserver onoga što se dešava i što ga povremeno frustrira, već mora zauzeti drugu poziciju. Kroz svoje mentalno funkcionisanje, u skladu sa svojom asimetričnom pozicijom, ima odgovornost za sudbinu procesa. Postoji potreba za većim psihičkom radom, jer ono što se dešava u polju nije puki rezultat pacijetovih ili analitičarevih projektivnih identifikacija i projekcija, već je svaki član polja učestvovao na svoj način, sa svojim personalnim istorijama i slepim mrljama, u produkciji intersubjektivne fantazije, koja je specifična za dati par u analitičkoj situaciji.

Polje nas svojim dinamičkim pulsiranjem i neminovnim “bastionima” vodi na put od intersubjektivnosti ka intrasubjektivnosti. Od “sada i ovde” do prošlosti i budućnosti. Basile i Fero se pozivaju na pojam ukronije, alternativne istorije gde su činjenice zamenjene potencijalnim mogućnostima[8]. U personalnoj istoriji, pripisivanjem novih značenja nečemu što se dogodi-

lo (Nachträglichkeit), može se doći do nove misli, novih budućih realnosti, i koliko god zvučalo strano-prošlosti.

BACK TO THE FUTURE - BASICS CONCEPTS OF CONTEMPORARY FIELD THEORY

Sabina Jahović

Belgrade Psychoanalytical Society,
Belgrade, Serbia

UDK: 618.9:617.97

Summary

The concept of an analytic field emerged as a result of the research of a relational vertex in psychoanalysis in the sixties of the twentieth century by French-Argentine analysts, Madeleine and Willy Baranger.

The authors came to the conclusion that the analytical dyad creates a field, which consists of two people that are inevitably linked and complementary in the analytical situation and involved in individual dynamic processes. From this perspective, the object of study is not the patient itself, nor the relationship with the analyst, but the field of the analytical situation as a product of unique phenomena and pathologies. Field theory is, in its essence, "weak theory" because it contains a large space for change, with the awareness of the transience and fascination with the new and unknown. In short, field theory is a fluid theory that is struggling to change, and as such it was a

good ground for fertilization with complex Bion's ideas, especially among Italian psychoanalysts.

Plurality of language in field theory has allowed dialogue between heterogeneous analysts, offering itself different perspectives of contemporary psychoanalysis, putting emphasis on the elements of dreaming, narration, and deconstruction of psychoanalytic discourse. Characteristics that emerge after the interpretation signal their understanding and pave the way for the next in terms of its (un)saturation and facilitation -contributing to psychic change. Haydee Faimberg linked the function of analytic listening to Freud's concept of *Nachträglichkeit*, which she defined as the subsequent giving of meaning and derived the concept of "listening to listening". The attribute of "weak" theory can very easily be transformed in the field into a "hard" practice, because it inflicts narcissistic wounds to analysts, disrupting the sense of omnipotence and self-sufficiency. The fantasy created in the bi-personal field becomes autonomous, has its own laws of functioning and is independent of conscious and rational control. An analyst can't become a passive observer of what is happening and which frustrates him occasionally but must take a "second look".

Keywords: psychoanalysis, field theory, inter subjectivity, fantasy

LITERATURA / LITERATURE:

1. Baranger M, Baranger W. La situazione analitica come campo dinamico. Milano. Cortina; 1968.
2. Lewin K. Defining the "Field at a Given Time". *Psychological Review* 1943;50: 292-310.
3. Bezoari M, Ferro A. The dream within a field theory: Functional aggregates and narration. In *Journal of Melanie Klein and Object Relations* 1997; 17(2): 333-348.
4. Isaacs S. The nature and function of phantasy. *International Journal of Psychoanalysis* 1946; 29:73-97.
5. Bezoari M, Ferro A. Elementos de un modelo del campo psicoanalítico: los agregados funcionales. *Revisita de Psicoanálisis* 1990; XLVII(5\6):852.
6. Sopena C. The Dynamic Field of Psychoanalysis: A Turning Point in the Theories of Unconscious. In: Basile R, Ferro A, editors. *The Analytic Field- A Clinical Concept*. London. Karnack Books; 2009.
7. Ferro A. The Pleasure of the analytic hour. *Ital Psychoanalytical Anu* 2017; 11:67-78.
8. Basile R, Ferro A. The universe of the field and its inhabitants. In: Basile R, Ferro A, editors. *The Analytic Field- A Clinical Concept*. London. Karnack Books; 2009.
9. Neri C. The Enlarged Notion of Field in Psychoanalysis. In: Basile R, Ferro A, editors. *The Analytic Field- A Clinical Concept*. London. Karnack Books; 2009.
10. Ferro A. Clinical implications on Bion are thought. *International Journal of Psychoanalysis* 2006; 87:989-1003.

1. Grotstein JS. A Beam of Intense Darkness. London. Karnack Books; 2007.
2. Barros ED. Affect and Pictographic Image: The Constitution of meaning in Mental life. International Journal of Psychoanalysis 2000; 81:1087-1099.
3. Bion WR. Learning from experience. London. Heinemann; 1962.
4. Mazzacane F. Contemporary Bionian Theory and Technique in Psychoanalysis. . The Vicissitudes of the analytic Field. London. Routledge; 2018.
5. Ferro A. The Bipersonal Field: Experiences in Child Analysis. London. Routledge; 1992.
6. Ferro A. Some implications on Bion's Thought: The Waking Dream and Narrative Derivatives; International Journal of Psychoanalysis 2002; 83:597-607.
7. Ferro A, Nicoli L. The New Analyst Guide to Galaxy. London. Karnack Books; 2017.
8. Faimberg H. Listening to listening. International Journal of Psychoanalysis 1996; 77: 667-677.
9. Faimberg H. The Telescoping of generations: Listening to the Narcisistic Links Between Generations. London, New York. Routledge; 2005.
10. Kancyper L. Analytic Field. Adolescence as a Dynamic Field. In: Basile R, Ferro A, editors. The Analytic Field- A Clinical Concept. London. Karnack Books; 2009.

Sabina Jahović

Beogradsko psihoanalitičko
društvo, Beograd, Srbija

Mob:+381 63 8332290

sabinajahovic8@gmail.com